

BİLİMKURGU KLASİKLERİ

H. G. WELLS
DÜNYALAR SAVAŞI

İSTİKBAL
GÖKLERDEDİR!

Herbert George Wells

1866'da Bromley'de doğdu. *Doktor Moreau'nun Adası*, *Görünmez Adam* ve *Zaman Makinesi* gibi eserleriyle, bilimkurgunun "eğlencelik" bir edebiyat olmadığını, uygarlığımızın nereden gelip nereye gittiğini bir tokat gibi yüzümüze çarpacak güçte sağlam bir tür olduğunu göstermiş oldu. Çağdaşı Jules Verne ile bilimkurgunun temelleri konusunda ters düştü ve hep daha sert metinler kaleme aldı. Romanların dışında siyasi ve tarihsel metinlere de imza attı. Asimov, Zamyatin, Le Guin gibi yazarlar başta olmak üzere birçok ustanın ilham kaynağı oldu. 1946'da Londra'da öldü.

Dünyalar Savaşı

Herbert George Wells

Özgün Adı

The War of The Worlds

İthaki Yayınları - 1285

Bilimkurgu Klasikleri - 29

Yayın Koordinatörü: Tuğçe Nida Sevin

Dizi Editörü: Alican Saygı Ortanca

Düzeltili: Ömer Ezer

Kapak Tasarımı: Şükrü Karakoç

Kapak İllüstrasyonu: www.jazzberryblue.com

Kapak Uygulama: Hamdi Akçay

İllüstrasyonlar: Henrique Alvim Corrêa

Grafik Uygulama: B. Elif Balkın

1. Baskı, Aralık 2017, İstanbul

ISBN: 978-605-375-741-2

Sertifika No: 11407

Türkçe Çeviri © Ali Kaffan, 2017

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguin Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.

Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul

Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

editor@ithaki.com.tr - www.ithaki.com.tr - www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık

Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97

Sertifika No: 29652

B İ L İ M K U R G U K L A S İ K L E R İ

HERBERT GEORGE WELLS DÜNYALAR SAVAŞI

Çeviren

Ali Kaftan

Önsöz

Arthur C. Clarke

ithaki

İllüstrasyonlar

Henrique Alvim Corrêa

i t h a k i

Önsöz

Arthur C. Clarke

(Yeni okurların dikkatine: bu önsöz kitabın konusunu açık etmektedir.)

Bilimkurgunun en büyük iki ismi Jules Verne (1828-1905) ve Herbert George Wells'tir. (1866-1946) Bu iki isim şimdi farklı çağlara ait görünseler de, yazarlık kariyerleri birbiriyle çakışmıştı; Wells'in en güzel öyküleri yayınlandığı sırada Verne halen hayattaydı. Genellikle pek de ustaca olmayan çevirilerine karşın, Verne İngiliz okurlar tarafından muhteşem bir öykü anlatıcı olarak kabul ediliyordu ama Wells'in çok daha büyük bir yazar olduğunu inkâr edebilmek pek mümkün değildi. Bir romancının sahip olabileceği bütün yeteneklerle donanmış olduğu söylenebilirdi, belki *yeterinden de fazlasına* sahipti. Politika, tarih ve toplumla bu kadar ilgilenmemiş olsaydı, daha az sayıda ama çok daha iyi kitaplar yazabilirdi. (Elli yıl içinde, günümüzde belki ancak yirmi kadarı hatırlanan, yüz elli civarında eser vermişti.)

Wells yoksulluk ve sefalet içinde büyümüşü; babası Joseph bir bahçıvan, annesi ise hizmetçiydi ama Wells doğmadan önce anne babası küçük birikimlerini, iflas etmekten Joseph'in profesyonel bir kriket oyuncusu olarak kazandığı parayla kurtuldukları, pek başarılı olmayan bir dükkân giri-

şimine yatırmışlardı. H. G.'nin çocukluk yılları en iyi kendi sözleriyle özetlenebilir:

Yazar on, on bir yaşlarındayken babası kötürüm kalacak şekilde düşerek sakatlanmış, on üçüneyken ise küçük dükkânları çökmüştü. Annesi kâhya olarak eski hanımının yanına dönmüş, babası ise küçük, ucuz bir kulübeye sığınmıştı. Yazarın eğitimine devam etmesi mümkün görünmüyordu. Daha önce sadece kitap okumakla ilgilenmiş beceriksiz bir oğlan olarak, iş bulmakta zorluk çekmişti. Tuhafiyecide çırak olmayı, sonra ilkokulda stajyer öğretmenlik yapmayı, eczanede çıraklık yapmayı ve son olarak tekrar tuhafiyecide çalışmayı denedi. İkinci tuhafiyecide geçirdiği iki yıldan sonra bütün bu çıraklık işlerinin sona ermesi için dua etmeye başlamıştı, böylece bir tür stajyer öğretmen olarak çalışmaya başladı. Bütün bu hayata atılma denemeleri arasındaki zamanlarda ise kâhya olarak çalışan annesinin yanına sığınarak geçirdi.

Wells, bu dokunaklı ortamdan talihi ve dehasının yardımıyla kurtuldu. Kensington'daki Normal School of Science'dan bir burs kazandı, burada ünlü T. H. Huxley'nin yanında biyoloji eğitimi gördü ve zooloji diploması aldı. Yirmi birindeyken futbol sahasında geçirdiği kaza sonucunda bir böbreği hasar gördü ve bir süre için yarı yatalak durumda kaldı, böylece bu olay hayatını yazarak kazanması için hem onu teşvik etmiş hem de bu konuda bir fırsat kazanmasını sağlamış oldu.

Öyküleri, makaleleri ve mizahî yapıtları ile ta başından belli bir başarı kazanmıştı. İlk kitabı (hâlâ başyapıtı olma özelliğini koruyan) *Zaman Makinesi* kitap olarak 1895'te basılmış ve o günden sonra da Wells'in ünü hızla tüm dünyaya yayılmaya başlamıştı. Çocukluğu ve gençliğinde çektiği sefalet bile *Kipps*, *Tono-Bungay* ve *The History of Mr. Polly* gibi romanlarının başarı kazanmasını sağlamıştı. Yüzyıl dönümü İngiltere'sindeki sıradan insanların destanlarını anlattığı bu romanlar özellikle Dickens'a kadar uzanan bir geleneğin parçasıydılar ve Marslılarla uğraşmaya kalkmamış olsaydı bile Wells'in ününü garanti altına alabilecek kadar iyidiler.

Dünyalar Savaşı bazı açılardan Wells'in en dikkate değer başarısıdır, içindeki bazı pasajlar geçen yüzyılın sonunda yazıldığı dönemden çok, günümüze uygundurlar. Romanın asıl fikri Wells'in kendisine değil, onun da itiraf ettiği gibi, ağabeyi Frank'e aittir:

İrkimizin günümüzde gerçekleşecek büyük bir felakete cesurca ya da akıllıca karşı koyabilme becerisi konusunda yazarın kendisinden çok daha büyük bir güvensizlik taşıyan pratik bir filozofa... Şu anki uygarlığımız, görüldüğü kadarıyla, Marslıların yardımına hiç ihtiyaç duymadan da paramparça olabilecek türden.

Bu şaşkınlık verici romanda, makinelerle yapılan savaşın ve bunun kent toplumu üzerindeki etkilerinin ilk ayrıntılı tarifi olduğu söylenebilecek şeyler de yer almaktadır. Ve Wells bu romanı sadece Birinci Dünya Savaşı'ndan önce değil, Boer Savaşı'ndan da önce yazmıştır! Marslıların saldırısı öncesinde Londra'nın dışında yollara dökülen kaçaklar fikri, rahatları yerinde olan Viktorya dönemi insanlarına inanılması mümkün olmayan bir fantezi gibi gelmiş olmalıdır; ama bizim için bu artık tarihimizin bir parçası olmakla kalmamış, ikide bir "Uydudan canlı yayın"la oturma odalarımıza konuk olmaya başlamıştır.

Her nesil *Dünyalar Savaşı*'nı kendi deneyimlerinin ışığında yeniden okuyup, yeni bir şeyler öğrenebilir. 1920'lerde çarpıcı olmasının nedeni zehirli gaz kullanımını anlatıyor olması ve uçakların savaş sırasında kullanılabileceğini iddia ediyor olmasıydı. 1930'larda Howard Koch'un radyoya uyarladığı senaryonun Orson Welles tarafından okunmasıyla gerçekleşen o ünlü yayının (Mercury Theater of the Air, CBS, 30 Ekim 1938) Birleşik Devletler'in doğusunda gerçekten büyük bir bölgede yarattığı panik havasıyla yine çok daha büyük bir etki yaratmıştı.

Howard (1960'larda bir McCarthy dönemi sürgünü olarak bulunduğu Londra'da, sonradan asla tamamlanmayan bir bilimkurgu filminin senaryosu üzerinde onunla birlikte çalışmış) senaryoyu 75 dolar karşılığında, bir hafta içinde

yazmıştı. Ne mutlu ki, geri kalan birkaç düzine paramparça olmuş sayfayı altı rakamlı bir fiyata satabildi. Bütün bu olayın perde arkasını anlattığı kitabı *The Panic Broadcast*'i okumak hâlâ epeyce eğlendirici olabilmektedir.

H.G. ise eğlenmemişti ama kısa bir süre sonra yumuşamaya başlamıştı. Yetmiş dört yaşındayken Amerika'ya yaptığı son yolculuk sırasında, o ve Orson, San Antonio'daki bir radyo istasyonunda hayatlarında ilk ve son kez karşılaştılar. İki usta büyücünün karşılaşmasını dinlemek ürkütücü bir deneyim, tıpkı Wells'in kendi zaman makinesiyle artık kaybolup gitmiş olan 1940'ların dünyasına yolculuk etmek gibi bir şey:

H.G.: Amerika'ya geldiğimden beri ardı ardına çok hoş deneyimler yaşadım ama şimdiye kadar yaşadığım en güzel şey burada küçük adaşım Orson'la karşılaşmaktı, onunla tanıştığımıza çok memnun oldum, yakında isminden çıkarıp atacağımı umduğum fazladan bir "e" harfi dışında aynı ismi taşıyoruz... Onu bu sansasyonel Cadılar Bayramı curcunasından önce de tanıyordum, *emin* misiniz, gerçekten de Amerika'da böyle bir panik yaşandı mı, yoksa bu sadece sizin Cadılar Bayramı eğlenmeniz miydi?

Orson: Sanırım bu İngiltere'den gelen adamın Mars'tan gelen adam hakkında söyleyebileceği en güzel şey...

Böylece her şey tatlıya bağlanmıştı, daha da iyisi, H.G. konuşmayı Orson'un açık açık kendi reklamını yapmasına fırsat vererek bitirmişti:

H.G.: Bu mikrofonu bırakıp gitmeden önce, bana şu yaptığın filmi biraz anlatsana... filmin adı neydi?

Orson: Adı *Yurttaş Kane* ...

Welles ve arkadaşlarının sahneye koydukları oyun dışında, *Dünyalar Savaşı*'nın başka yayın ortamlarında da sayısız taklidi ve uyarlaması yapılmıştı, bunların belki de en kayda değer olanı anlatıcının Richard Burton tarafından muhteşem bir şekilde canlandırıldığı Jeff Wayne tarafından sahneye konan müzikaldir. (1978) Kitabın gücünü asla yitirmemesinin bir nedeni de, sonradan ortaya çıkan taklitçilerinin aksine Wells'in canavarlarını anlamlı şekilde hareket eden

ve akla yakın canavarlar olarak yaratmış olmasıdır. Azimle sadece ortalığı yakıp yıkmamanın keyfi için hareket etmiyorlardı –bizim önyargılı olduğunu itiraf etmemiz gereken bakış açımızdan bakıldığında– insanı kederlendirse de belirli bir amaca yönelik olarak, mantıklı bir dünyayı ele geçirme planı çerçevesinde hareket ediyorlardı. Wells’in ileriye görme becerisinin iyi bir örneği de, Quisling ve takımından kırk yıl önce, Marslılarla bir uzlaşma sağlamaya çalışmayı gerçekten isteyecek insanların da olabileceğini ima etmiş olmasıdır.

Elbette gezegenlerarası savaşla ilgili daha sonraki bütün o yapıtlardaki aşırılıklar yüzünden Wells suçlanamaz ama yabancı olan her şeyin korkunç olduğu inancının yaygınlık kazanmasına önayak olduğu için bir miktar eleştiriyi hak ettiği söylenebilir. Onun Marslılar hakkındaki şu pek de ümit verici olduğu söylenemeyecek tarifiyle (“Canlı bir Marslı ile hiç karşılaşmamış olan biri onun görüntüsünün o tuhaf korkunçluğunu asla anlayamaz... İlk karşılaşmada bile nefret ve dehşete boğulmuştum”), C. S. Lewis’in *Perelandra*’sındaki kahramanın Venüs’teki bir mağarada çok daha heybetli bir canavarla karşılaşmasını ve ilk anda korkuyla geri kaçışının aksine yarattığı hiçbir şekilde yabancı bir şey gibi hissetmediği, birazcık bile korkunç olmadığını fark ettiği pasajı bir karşılaştırm. Günümüzün su altı araştırmacıları ahtapotlarla arkadaşlık kurarken aynı süreçten geçmiş olmalılar, geleceğin astronotları da buna benzer problemler yaşayabilirler. Ama *Dünyalar Savaşı*’yla başlayan gelenek onlara pek yardımcı olmayacaktır: Fakat belki Steven Spielberg’in *E.T.*’si yeni ve daha az paranoyakça sayılabilecek bir eğilim başlatmıştır. Aslında, H.G.’nin kendisi öyküsü “Kristal Yumurta”da içinde daha hoş görümlü Marslıların yaşadığı çok daha iyi kalpli bir Mars portresi çizmiştir. (Viking Lander’lar bize Mars yüzeyinin ilk görüntülerini gönderdiklerinde doğruluğu anlaşılan bir öngörüsü daha.)

Kitabın 1964’te Easton Press tarafından yapılan baskısına yazdığı önsözde, J. B. Priestley *Dünyalar Savaşı* için “şu son günlerdeki yeniden okumamda beklediğimden çok daha etkili buldum... İstilacıların akıbetleri muhteşem bir çarpı-

cılığa sahip, belki de bütün anlatının en çarpıcı yeri,” diye yazmaktadır.

Buna katılıyorum ve umarım Marslıların “bedenlerinin hazırlıksız yakalandığı, etlerini çürütüp, hastalanmalarına neden olan bakteriler tarafından, insanlığın bütün araçlarının hiçbir işe yaramadığı noktadan sonra, Tanrı'nın o yüce bilgeliğiyle, bu dünyaya göndermiş olduğu en âciz yaratıklar tarafından” öldürülmüş olduklarını açıklayarak hiçbir okurun okuma keyfini bozmuş olmayız.

Yakın zamana kadar bu “muhteşem çarpıcılığın” tamamen Wells'in kendine ait olduğunu ve Wells'in yaptığı stajyer biyoloji öğretmenliğinden esinlendiğini düşünüyordum. Bu belki doğru olabilir ama artık bundan şüpheliyim. On dokuzuncu yüzyılın en ünlü gezegenlerarası öykülerinden biri, Wells'in de mutlaka okumuş olması gereken Percy Greg'in iki ciltlik *Across the Zodiac* (1880) adlı esiydi. Greg'in kahramanı karşı-çekim cihazıyla çalışan bir araçla Mars'a yolculuk yapar (Wells'in *Aydaki İlk İnsanlar*'ında olduğu gibi) ve tamamen insana benzeyen Marslılarla karşılaşır, öyle ki Marslı kadınlardan birkaçıyla evlenir. Ve bunlardan biri heyhat, dirençsiz dünyaya ait bir hastalık sonucu ölmüştür!

Tesadüf mü? Belki ama dedikleri gibi: “Yetenekliler ödünç alır, dâhiler çalar.” Ve Wells, Greg'ten bu fikri ödünç aldıysa ya da çaldıysa bile, Wells tamamen mazurdur. Ana fikri biraz değiştirerek, son derece parlak bir şekilde, gökyüzündeki diğer gezegenlerle bağlantı kurmaya başladığımız günümüzde artık gerçekten pratik bir sorun haline gelen bir problemi tahmin etmiştir: gezegen ölçeğinde karantina.

Şu an için Mars'ta daha yüksek düzeyde yaşam biçimlerinin bulunması pek olası gözükme de, mikroorganizmalar gözden ırak tutulamaz: aslında, ortaya çıkabilmeleri için gerekenlerin tamamı her yerde bulunduğu göre, ayrıcalıklı birtakım noktalarda ortaya çıkmamış olmaları şaşırtıcı olacaktır. Peki Mars'ta bulunan böyle bir bakteri insanlar için tehlikeli olabilir mi? Eğer dikkatli davranmazsak, bunu bizim için pek de kolay olmayacak bir yoldan öğrenebiliriz...

Bir de, şu günlerde Mars'ın insanlığın barınabileceği yeni bir yuva haline getirilebilmesi için "atmosfer düzenlemesi" işleminden geçirilmesi üzerine yapılan tartışmalardan doğan daha uzun dönemli bir felsefi sorun vardır. Gezegenin üzerinde en ilkel yaşam biçimleri bulunsa bile, onlara doğal bir evrim geçirme şansı tanımadan, buldukları ortamı kendi amaçlarımız için kullanma hakkını kendi kendimize verebilir miyiz? Gelecek yüzyılda "Mars'tan ellerinizi çekin!" lobisinin pek kalabalık olacağını sanmıyorum ama epeyce etkili olabilirler ve şu an için Ruslar'ın 1994'te gönderecekleri MARS LANDER'la Mars'a taşınmak üzere, geleceğin kolonilerindeki insanlara iyi dileklerimi ileten bir video mesajı hazırlamakta olsam da, bu fikre belirgin bir sempati duyduğumu itiraf etmem gerekiyor.

Dünyalar Savaşı'nı şimdiye kadar okumamış olanlar, bu kitabın da Wells'in yazdığı kitapların pek çoğu gibi şiirsel imgelerle ve insanı can damarından yakalayışın pasajlarla dolu olduğunu fark ettiklerinde şaşkınlığa düşebilirler. Wells kendisinin bir sanatçı olmadığını iddia etmeye çalışmış ve şöyle demişti, "Her sanat yapıtı için görevini tamamladığı ve ifade ettiği anlamdan kalan son kırıntıları da yitirdiği bir zaman gelecektir." Wells'in bilimkurgu yapıtlarının pek çoğu için henüz böyle bir şey olmamıştır ama gerçekçi ve politik romanlarının birkaçı dışındakiler için bu gerçekleşmiştir. Bu romanlar çoğu "güncel" yapıtın kaderini paylaşırlarken, Wells'in fantastik olduğu söylenen öyküleri hâlâ yeni ve keyifli kalmayı başarmışlardır.

1899'da, *Dünyalar Savaşı*'nı yazdıktan bir yıl sonra Wells ikinci gezegenlerarası kısa romanını, *Aydaki İlk İnsanlar*'ı yazmıştı. Bu belki de uzay yolculuğu ile ilgili tüm öyküler içinde en ünlü olanıdır, çok az yazar bu kitaptaki o dünyadışı dehşet ve hayret havasına yaklaşabilmiştir, aşabilen ise olmamıştır. Bunu çok kısa aralıklarla *The Sleeper Wakes*, *The War in the Air*, *The Food of the Gods* romanları izlemiştir, bu romanların arasında ise Wells'in bilimkurgu yazarlarının birkaç neslinin araştırdığı bir coğrafyanın ayrıntılı haritasını

çıkardığı düzinelerce öykü yer almıştır. Sonra, yirmi yıldan uzun bir süre boyunca Wells ona ününü kazandıran türde yazmaktan hemen hemen vazgeçmiş gibi göründü, ancak yaşamının son yıllarına doğru (1937'de) *Star-Begotten* ile bu türe geri dönecekti. Son kitabı, 1945 tarihli *Mind at the End of Its Tether*, seksen yaşında ölmeden sadece bir yıl önce yayınlanan, hüznü ve ümitsizlikle dolu bir kitap olmuştu. Bu kitap ününe ancak çok az bir katkı yapabilmişti ve savaş sonrası dönemde de Wells'in kitaplarının satışında belirgin bir düşüş olmuştu.

Ancak şimdilerde bu hava ortadan kalkmıştır. İngiltere'de gittikçe gelişen bir H.G. Wells Derneği kurulmuştur ve Wells üzerine yazılan eleştiri kitaplarının da sayısı gittikçe artmaktadır (Bernard Bergonzi'nin *The Early H. G. Wells* W. Warren Wagar'ın *H. G. Wells and the World State* kitapları gibi). Bunun nedeni kısmen, edebiyat çevrelerinde Wells'in bilimsel macera romanlarının gençlik sapkınlıkları ya da kaçış fantezileriyle dolu romanlar değil, günümüzle eşsiz bir uyum içinde olan sanat yapıtları olduğunun, biraz utangaçça da olsa, kabul edilmeye başlaması olabilir.

Bence insanlar nevrotik egoların bitip tükenmek bilmeden daha derine inip duran incelenmeleri ile sürekli sonsuz üçgenler ve dörtgenlerin artık yıpranmış yinelemelerinden sıkılmış oldukları için Wells'i yeniden okumaya başlamışlardır. Wells de insanın kalbinde gizli kalmış sırları herkes kadar görebiliyordu ama o içinde barındırdığı sonsuz vaatler ve tehlikelerle evreni de görüyordu.

Pek körüne körüne olmasa da, o insanların gelişmeyi başarabileceklerine ve bir gün erişebildikleri bütün gezegenlerde akla dayanan, barışçıl toplumlar kuracaklarına inanıyordu. Bugün, türümüzün tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar, bizim bu inanca ihtiyacımız var.

i t h a k i

*“Fakat boş değillerse, bu Dünyalarda kimler yaşıyor?..
Dünyanın efendileri biz miyiz yoksa onlar mı?..
Ve her şey insan için nasıl yaratılmış olabilir.”*

Kepler (“Melankolinin Anatomisi”nde alıntılanmıştır.)

i t h a k i